

Kansalaiskyselyn tuloksia: palveluvalikoiman määrittämisen periaatteet

Maija Miettinen, pääsihteeri, ETENE

3.4.2025

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE

ETENEn tehtävänä on potilaslain mukaan käsitellä **sosiaali- ja terveysalaan sekä potilaan ja asiakkaan asemaan** liittyviä eettisiä kysymyksiä periaatteelliselta kannalta ja antaa niistä suosituksia

Priorisointiin liittyy eettisesti haastavia kysymyksiä

- Kuka saa hoitoa ensin ja millä perustein?
- Kohdellaanko kaikkia ihmisryhmiä tasapuolisesti?
- Kuinka jakaa niukat resurssit oikeudenmukaisesti?
- Miten sovitetaan yhteen yksilön tarpeet ja väestön terveyden edistäminen?

Mitä priorisointi on ja miksi siitä on hyvä keskustella

Mahdollisuuksia on yhä enemmän, mutta resurssit ovat aina rajalliset. Ammattilaiset joutuvat tekemään priorisointia joka tapauksessa, vaikka ohjeita ei olisi

- Ns. **piilopriorisointi** tarkoittaa priorisointia, joka tapahtuu **epävirallisesti, läpinäkymättömästi tai tiedostamatta**
- Onko nykyinen palvelujärjestelmä paras mahdollinen? Saavatko ihmiset tarvitsemiaan tärkeimpiä palveluja? Toteutuuko yhdenvertaisuus? Pystytäänkö tärkeimmät palvelut toteuttamaan tehokkaasti kohtuullisessa ajassa?
- Priorisoinnissa on kyse siitä, että tietyillä resursseilla järjestetään **mahdollisimman hyvät, kattavat ja vaikuttavat palvelut kaikille**

Kansalaiskyselyn tausta

Priorisointia joudutaan pohtimaan kaikkialla, ei vain Suomessa

[ETENE teetti selvityksen \(2024\)](#) joidenkin muiden maiden (Alankomaat, Iso-Britannia, Ruotsi, Norja, Uusi-Seelanti) lakiin tai julkisen vallan vahvistamiin ohjeisiin kirjatusta **eettisistä priorisointiperiaatteista**

- Periaatteissa yhtäläisyyksiä, mutta painotukset ja soveltamisohjeet vaihtelevat
- Valitut periaatteet kuvastavat arvoja
- Entä Suomi?
- Keskusteluun tarvitaan asiantuntijoita, ammattilaisia ja päättäjiä, mutta myös kansalaisia

Kansalaiskyselyn toteutus

- Kyselyn toteutti Taloustutkimus Oy Sosiaali- ja terveysministeriön, Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan (ETENE) sekä Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (Palko) toimeksiannosta.
- Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa suomalaisten näkemyksiä siitä, minkälaisia periaatteita tulisi painottaa, kun päätetään mitkä sosiaali- ja terveyspalvelut kuuluvat julkiseen palveluvalikoimaan.
- Tiedonkeruu toteutettiin 15.1.-28.2.2025.
- **Kysely toteutettiin kahdella erillisellä tiedonkeruulla:** osana Taloustutkimuksen internet-paneelia sekä avoimella linkillä, jota STM, ETENE ja Palko jakoivat omissa kanavissaan.
- Taloustutkimuksen paneelitiedonkeruun kohderyhmänä olivat 15 vuotta täyttäneet henkilöt Suomessa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tutkimusotos muodostettiin satunnaisotannalla Taloustutkimuksen paneelistä. Tutkimuksen otos painotettiin iän, sukupuolen, asuinalueen ja talouden koon mukaan kohderyhmää edustavaksi.

Sosiaali- ja
terveysministeriö

PALVELUVALIKOIMA

Tjänsteutbudet | Choices in health care

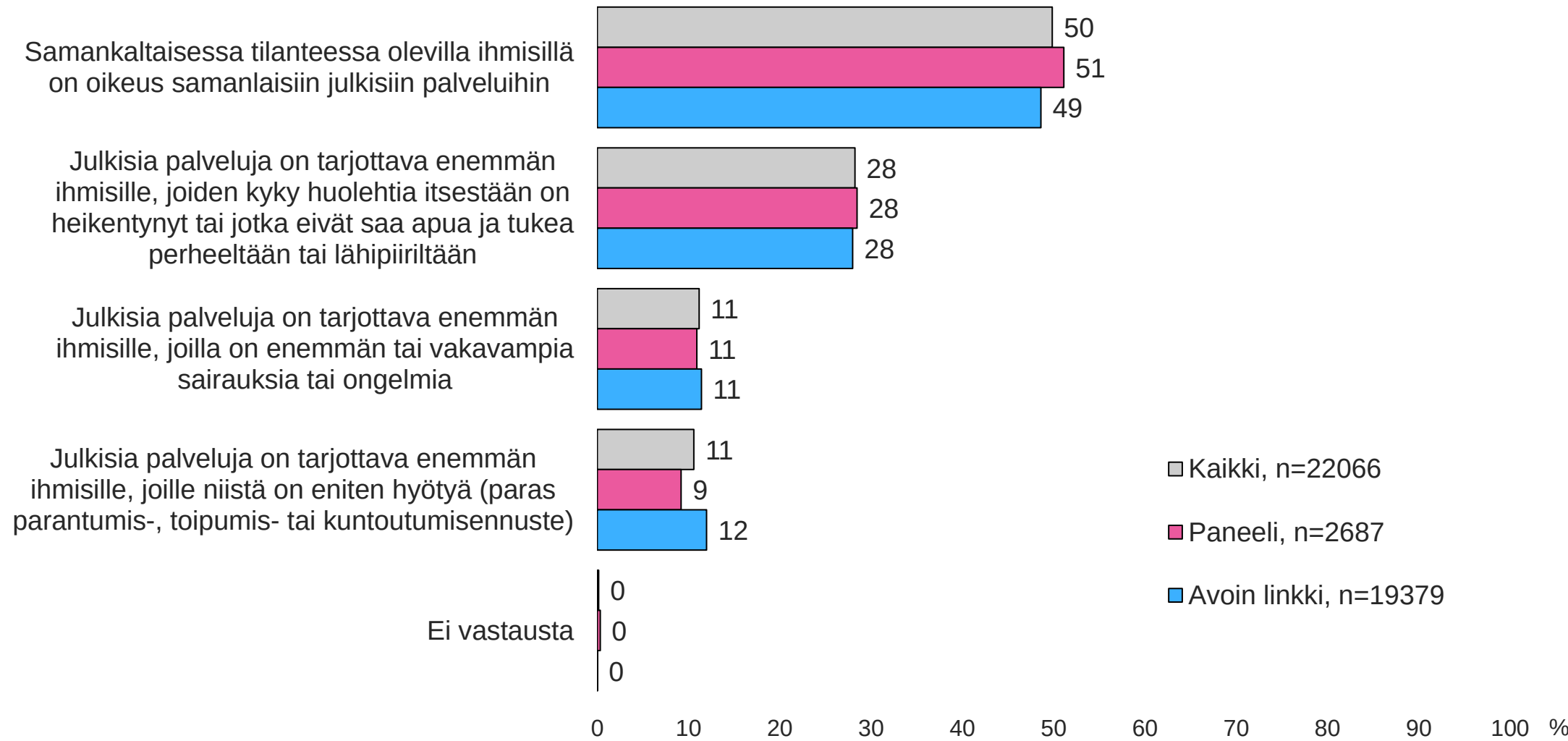
taloustutkimus

Kansalaiskyselyn vastaukset

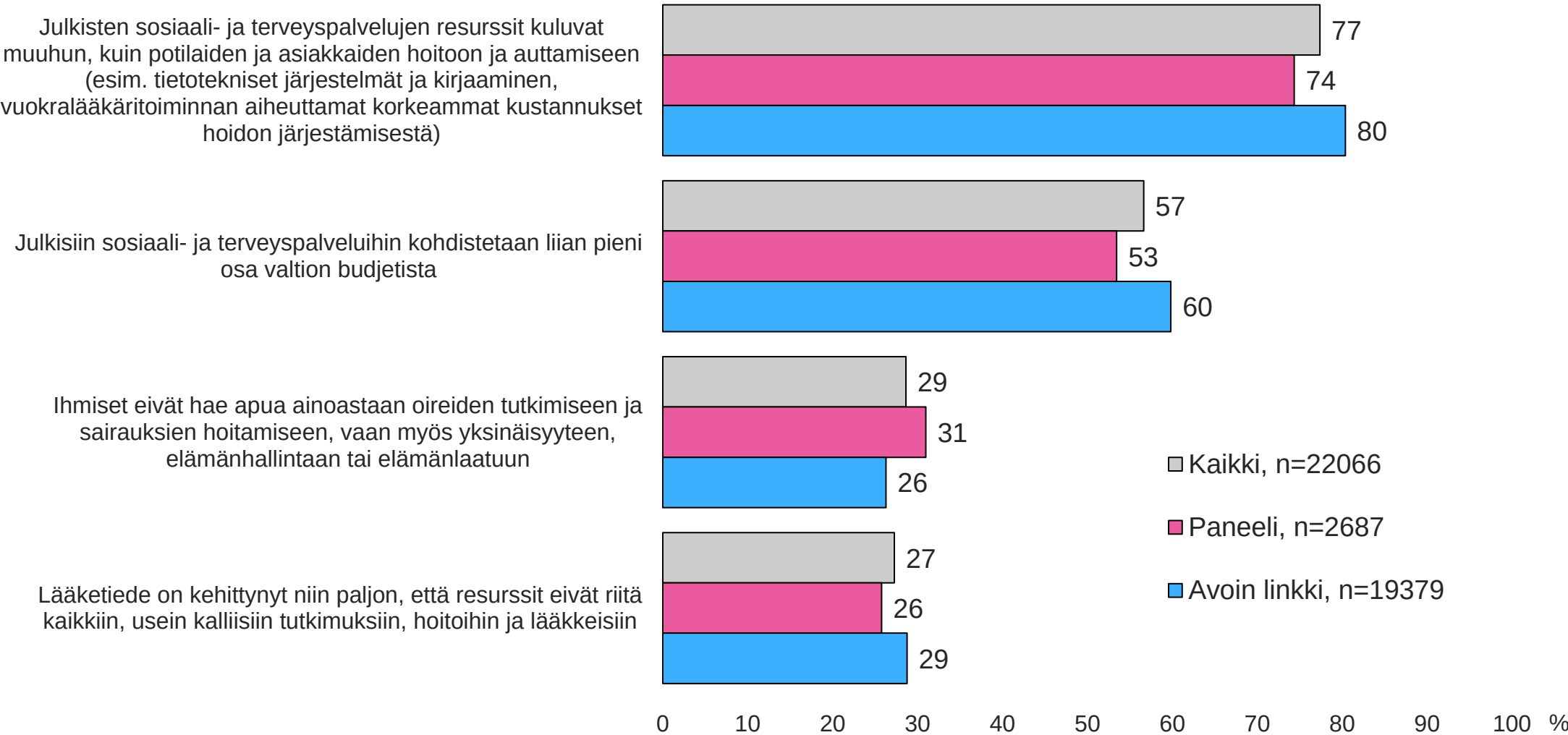
- Vastauksia yhteensä 22 066 kpl
- Taloustutkimuksen paneeli: 2 687 vastausta
- Avoin linkki: 19 379 vastausta
- Avoimen linkin kautta kerätty aineisto on monilta osin sosiodemografisesti vino, eikä sitä voida pitää väestöä edustavana
- Tulokset tästä huolimatta hyvin samankaltaisia

	Taloustutkimus (n = 2687)	Avoin linkki (n=19379)
Naisia	46 %	76 %
Yli 65-vuotiaita	39 %	20 %
Ylempiä toimihenkilöitä ja asiantuntijoita	14 %	25 %
Korkeimpaan tuloluokkaan kuuluvia	11 %	22 %
Sote-sektorin työntekijöitä	8 %	30 %
Yliopisto/ korkeakoulu	32 %	47 %

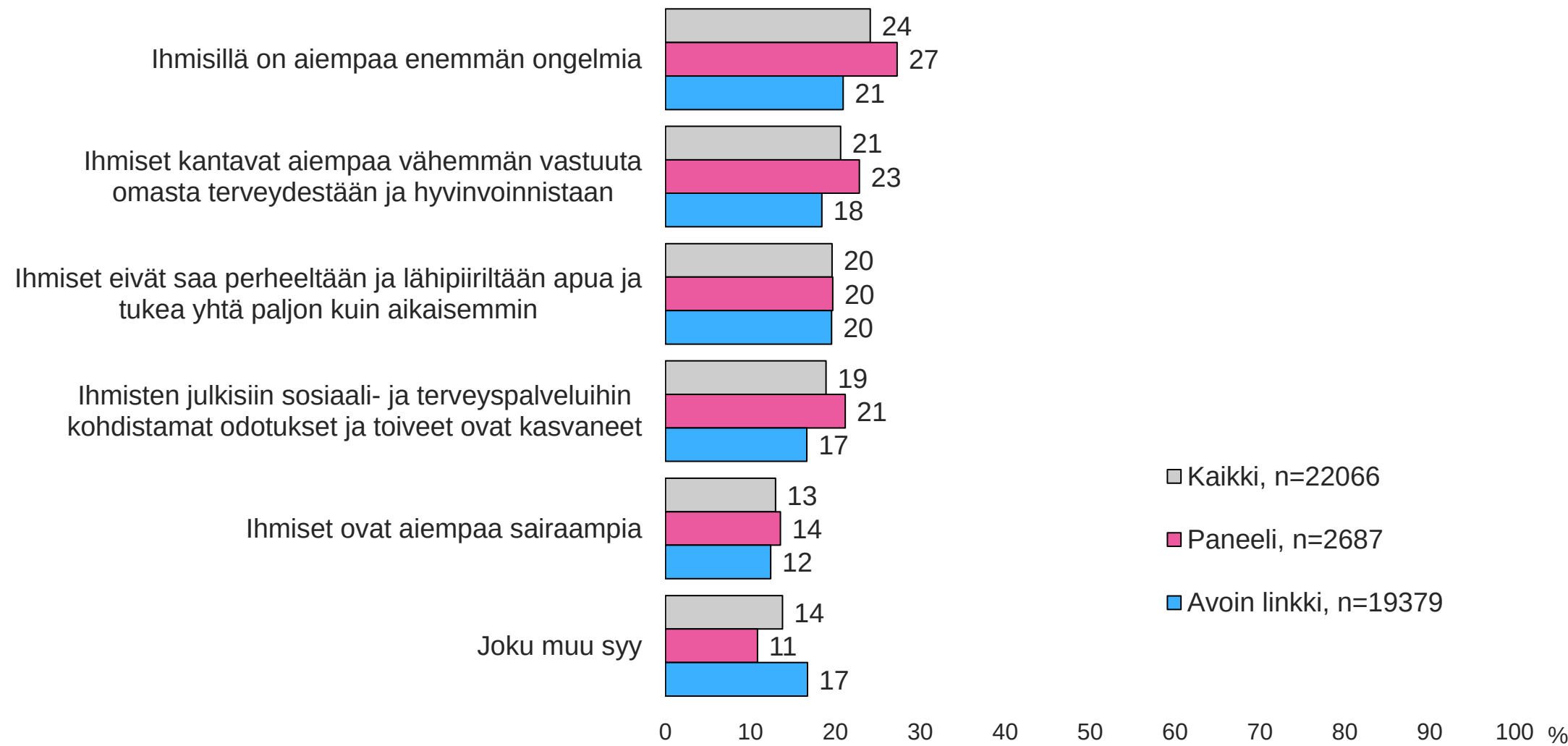
Oikeudenmukaisuus julkisissa sosiaali- ja terveystalveluissa tarkoittaa minulle sitä, että...

Julkisten sosiaali- ja terveystalveluiden resurssit ovat aina rajalliset. Valitse kolme (3) mielestäsi tärkeintä syytä sille, että resurssit eivät riitä kaikkeen haluttuun. 1/2

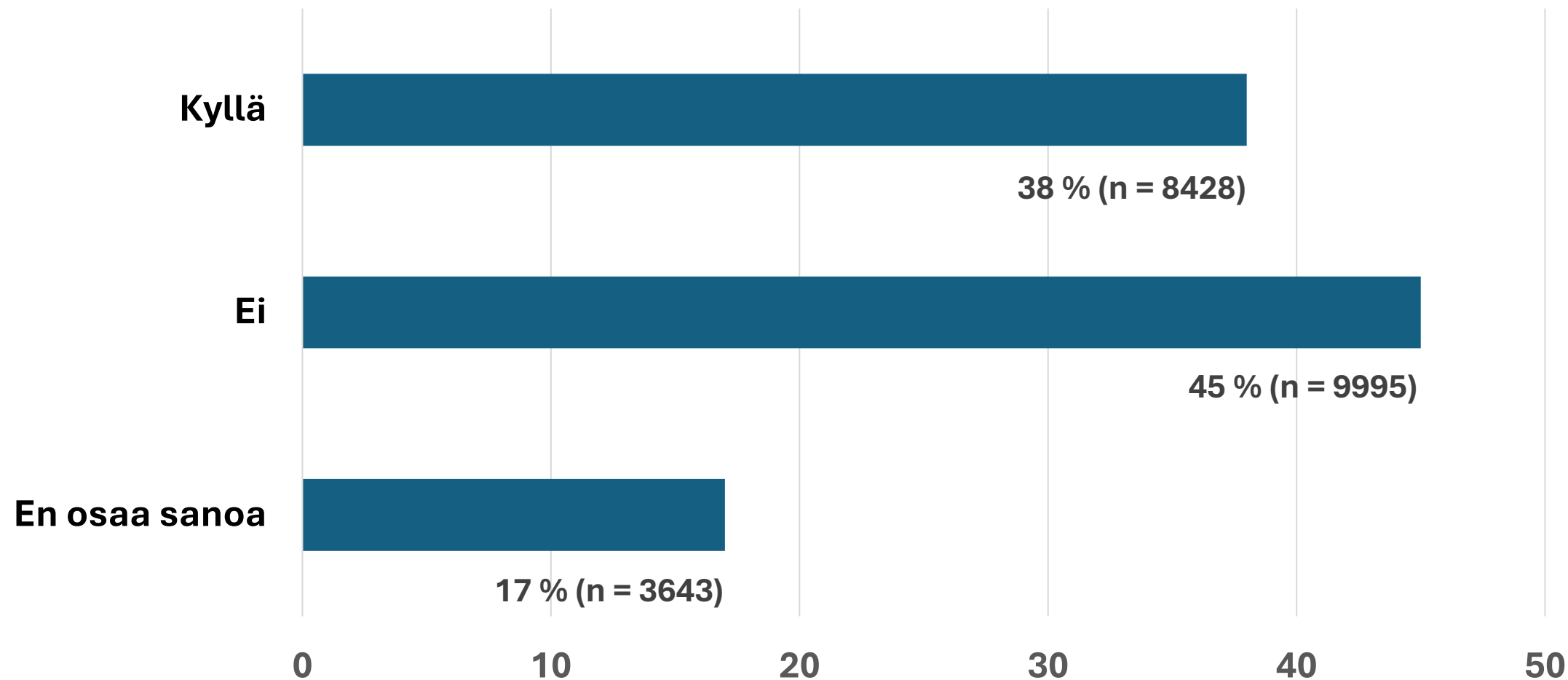
Julkisten sosiaali- ja terveysten palveluiden resurssit ovat aina rajalliset. Valitse kolme (3) mielestäsi tärkeintä syytä sille, että resurssit eivät riitä kaikkeen haluttuun. 2/2

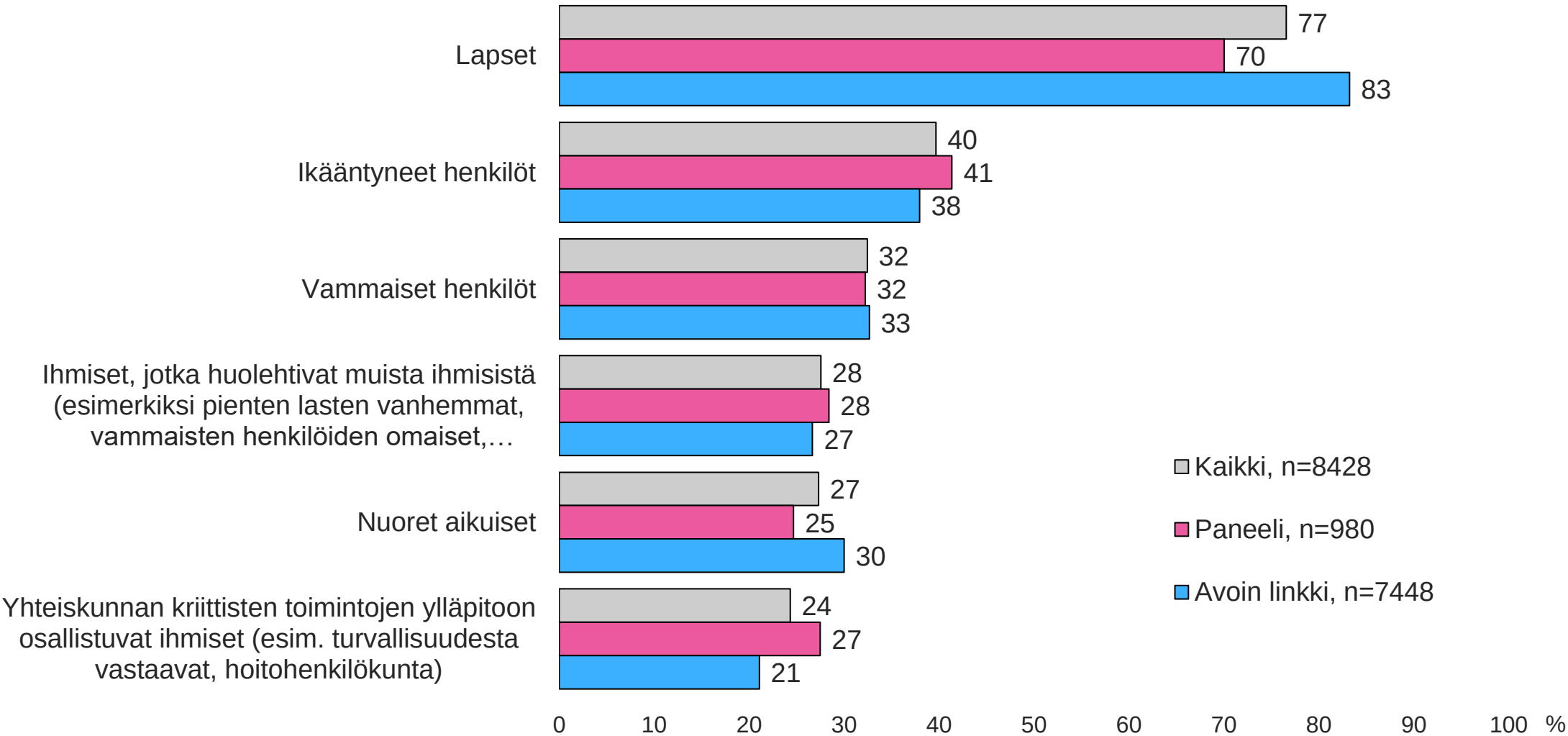
Julkisten sosiaali- ja terveystalveluiden resurssit ovat aina rajalliset. Valitse kolme (3) mielestäsi tärkeintä syytä sille, että resurssit eivät riitä kaikkeen haluttuun. **Joku muu syy, mikä?** (vastauksia yli 3000)

- Väestön ikääntyminen
- Hallinnolliset rakenteet
- Heikko johtaminen, huono organisointi ja tehottomuus
- Ennaltaehkäisevistä palveluista leikkaaminen
- Ihmiset eivät saa ajoissa hoitoa - sairaudet ja ongelmat ehtivät pahentua
- Resursseja kohdennetaan väärin tai niitä on vähennetty liikaa
- Resurssit valuvat yksityisille yrityksille

Onko hyväksyttävää, että jotkut ihmisryhmät asetetaan etusijalle julkisissa sosiaali- ja terveystoimissa?

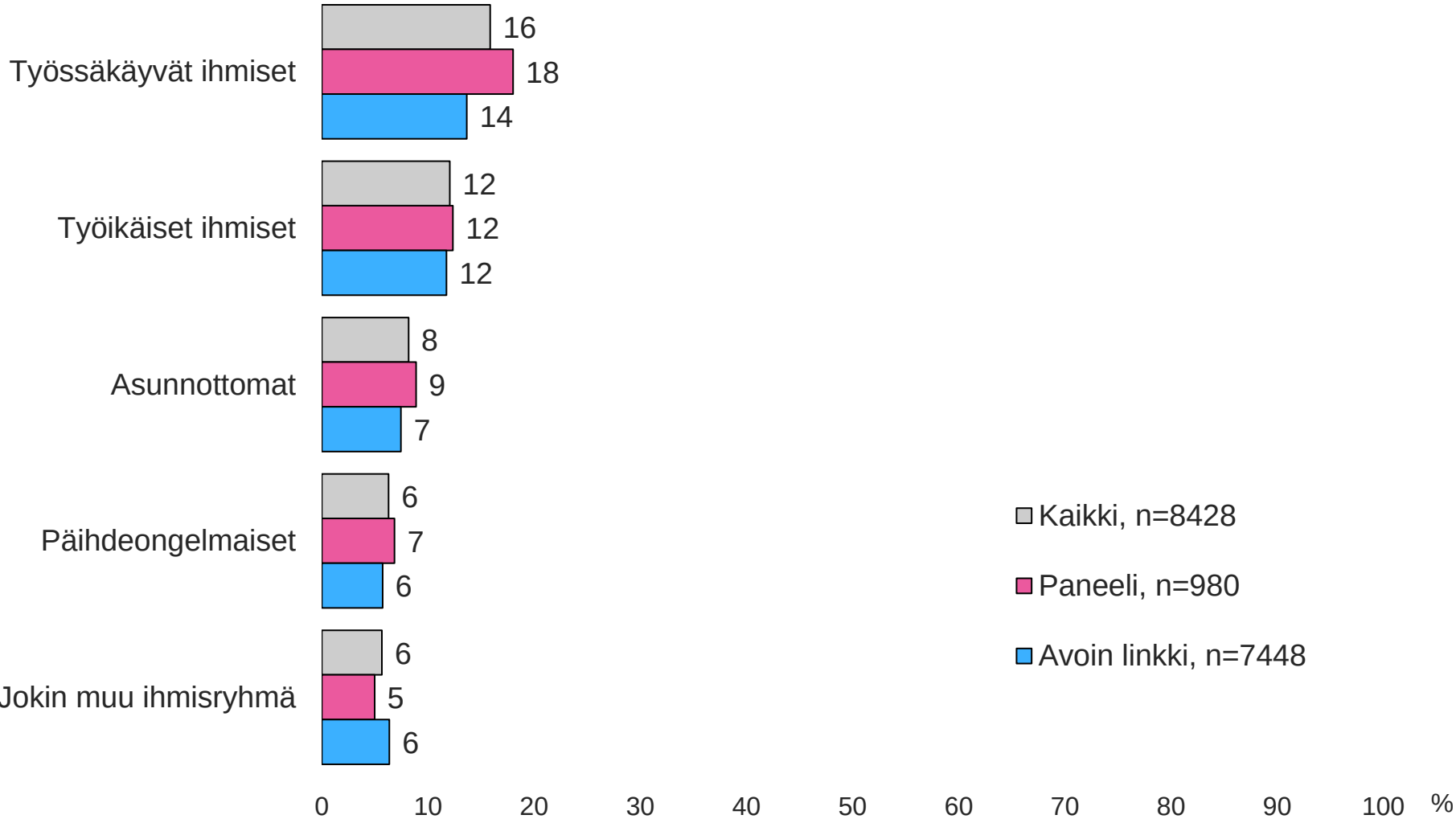

Jos mielestäsi jotkut ihmisryhmät voidaan asettaa etusijalle, niin mitkä? Valitse korkeintaan kolme (3) 1/2

n= pitää hyväksyttävänä joidenkin asettamista etusijalle

Jos mielestäsi jotkut ihmisryhmät voidaan asettaa etusijalle, niin mitkä? Valitse korkeintaan kolme (3) 2/2

n= pitää hyväksyttävänä joidenkin asettamista etusijalle

Jos mielestäsi jotkut ihmisryhmät voidaan asettaa etusijalle, niin mitkä?
Jokin muu ihmisryhmä, mikä? (vastauksia yli 500)

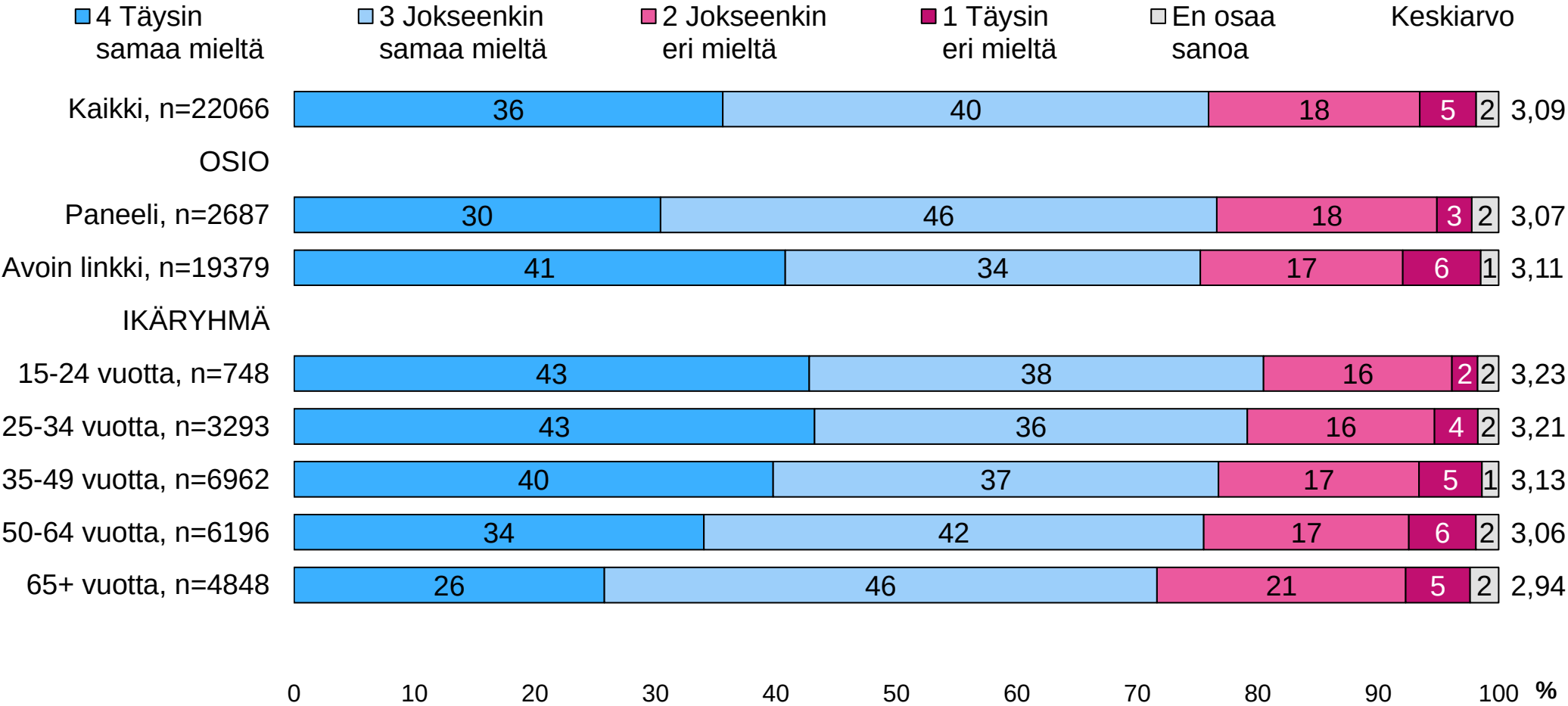
- Vähävaraiset ja pienituloiset
- Ihmiset, jotka eivät ole työterveyshuollon piirissä
- Ihmiset, joilla ei ole varaa käyttää yksityisiä palveluja
- Kaikki haavoittuvassa tai muuten heikommassa asemassa olevat
- Vakavasti sairaat, monisairaat, pitkäaikaissairaat
- Ihmiset, jotka eivät kykene huolehtimaan itsestään
- Kategorisia ryhmiä ei voida asettaa – etusijan tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen

Mitä mieltä olet seuraavasta väittämästä: **samankaltaisessa tilanteessa olevilla ihmisillä on oikeus samanlaisiin julkisiin sosiaali- ja terveystalveluihin, vaikka he eivät olisi pitäneet itsestään ja terveydestään huolta?**

Miksi kysyimme tätä?

- Joissakin maissa tiettyjen hoitojen tai palvelujen saaminen edellyttää **yksilöltä tiettyjen ehtojen täyttämistä**
- Joissakin maissa taas asetetaan kaikille yhteisiä rajoituksia **tiettyjen palvelujen saamiselle** sillä perusteella, että ihmisen tulisi itse kantaa vastuuta omasta tilanteestaan
- Monissa maissa keskustellaan aika ajoin siitä, pitäisikö yksilön omaa vastuuta korostaa nykyistä enemmän, kun rajallisia resursseja jaetaan

Mielipide väittämästä: samankaltaisessa tilanteessa olevilla ihmisillä on oikeus samanlaisiin julkisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin, vaikka he eivät olisi pitäneet itsestään ja terveydestään huolta?

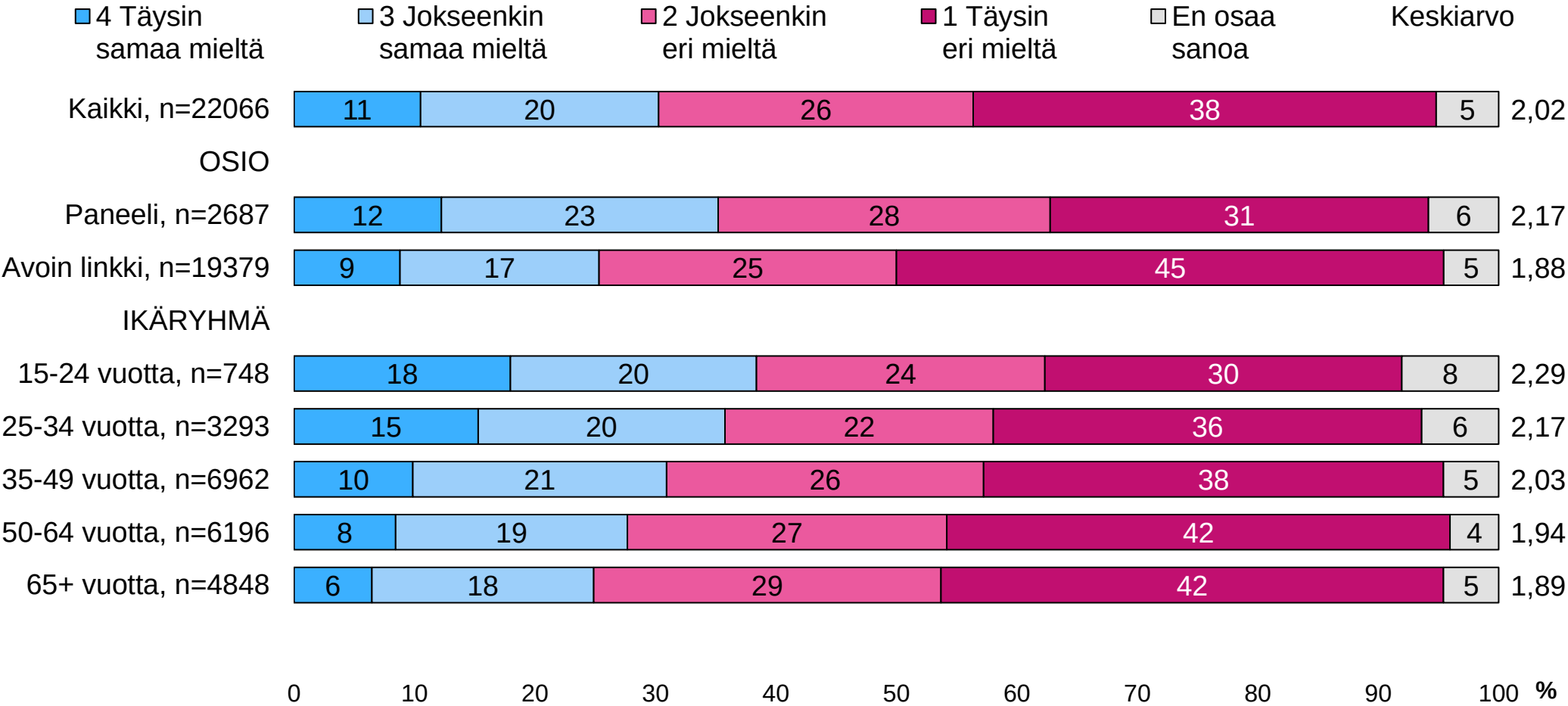
n=kaikki vastaajat

Mielipide väittämästä: **On hyväksyttävää asettaa julkisille sosiaali- ja terveyspalveluille kustannuskatto** (enimmäiskustannus vuodessa yhtä henkilöä kohden esimerkiksi lääkkeelle, hoidolle tai palvelulle)?

Miksi kysyimme tätä?

- Hoidot ja lääkkeet ovat yhä kalliimpia
- Johonkin käytetty resurssi on toisaalta pois
- Monessa maassa on asetettu ns. **kustannusvaikuttavuuden kynnysarvoja**, joiden avulla pyritään maksimoimaan terveyshyöty rajallisilla resursseilla
- Kynnysarvot toimivat ohjenuorana arvioitaessa, tuottaako lääke, hoito tai palvelu **riittävästi lisähyötyä suhteessa sen aiheuttamiin lisäkustannuksiin**

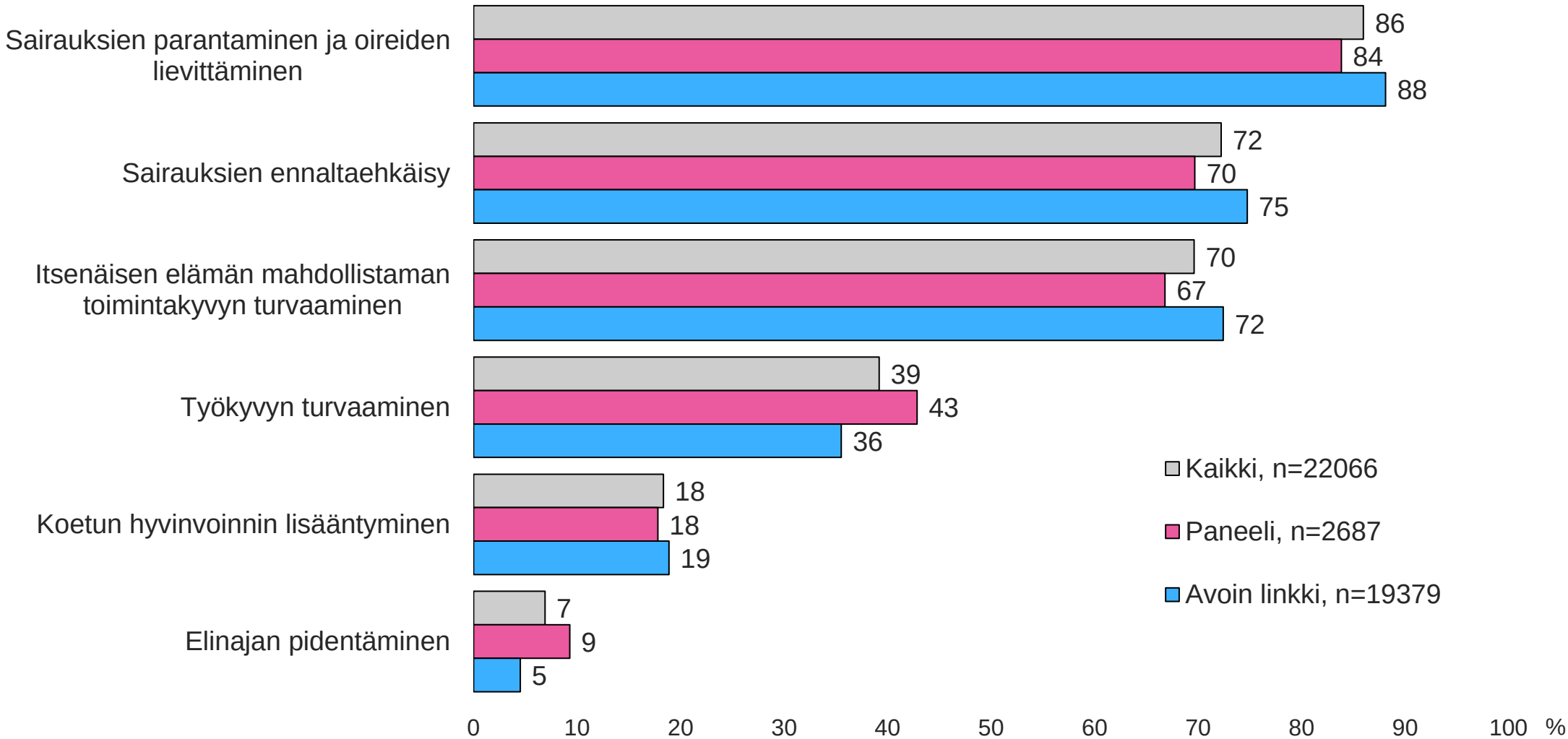
Mielipide väittämästä: On hyväksyttävää asettaa julkisille sosiaali- ja terveyspalveluille kustannuskatto (enimmäiskustannus vuodessa yhtä henkilöä kohden esimerkiksi lääkkeelle, hoidolle tai palvelulle)?

n=kaikki vastaajat

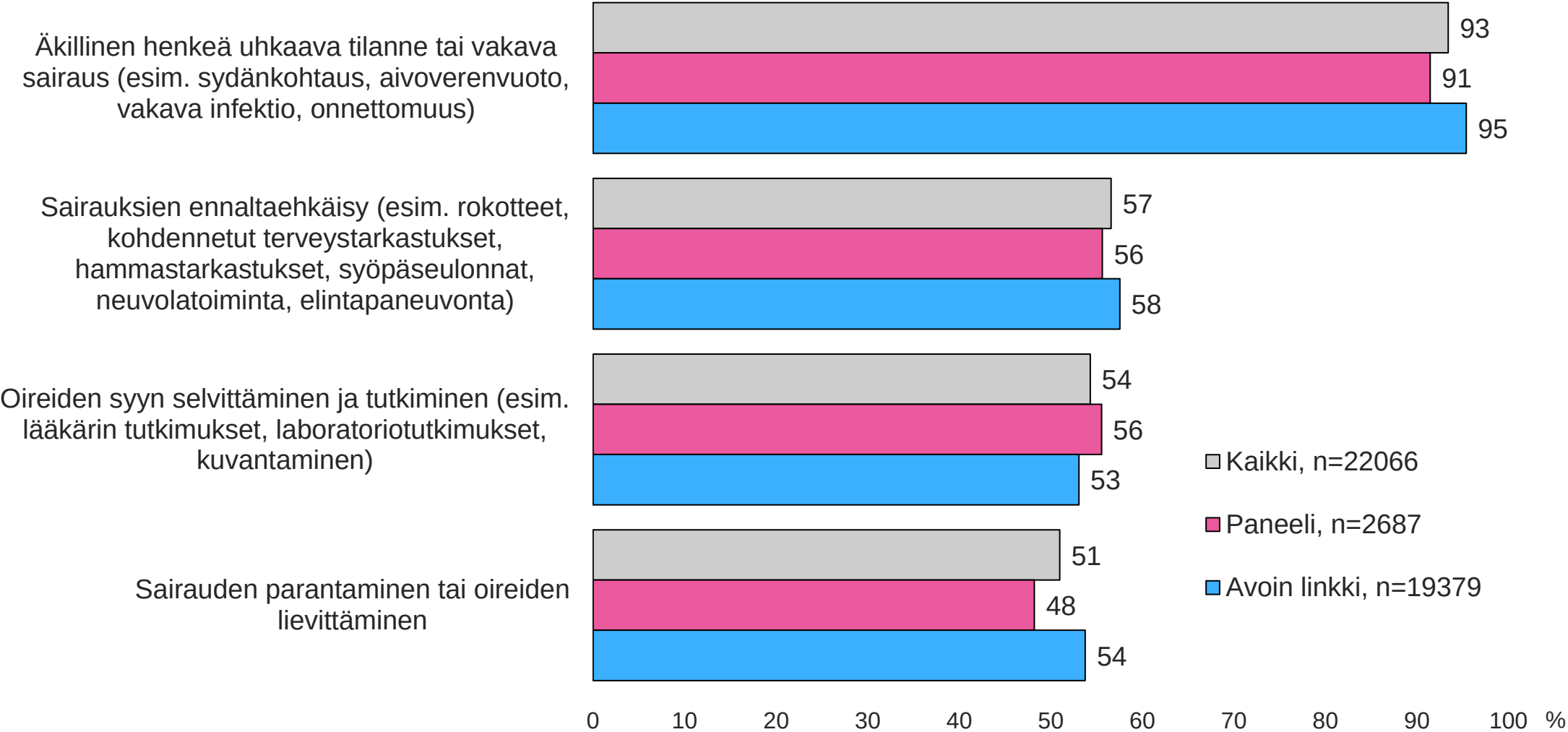
Mitkä mielestäsi ovat julkisten terveystalvelujen tärkeimmät tavoitteet?

Merkitse korkeintaan kolme (3) mielestäsi tärkeintä

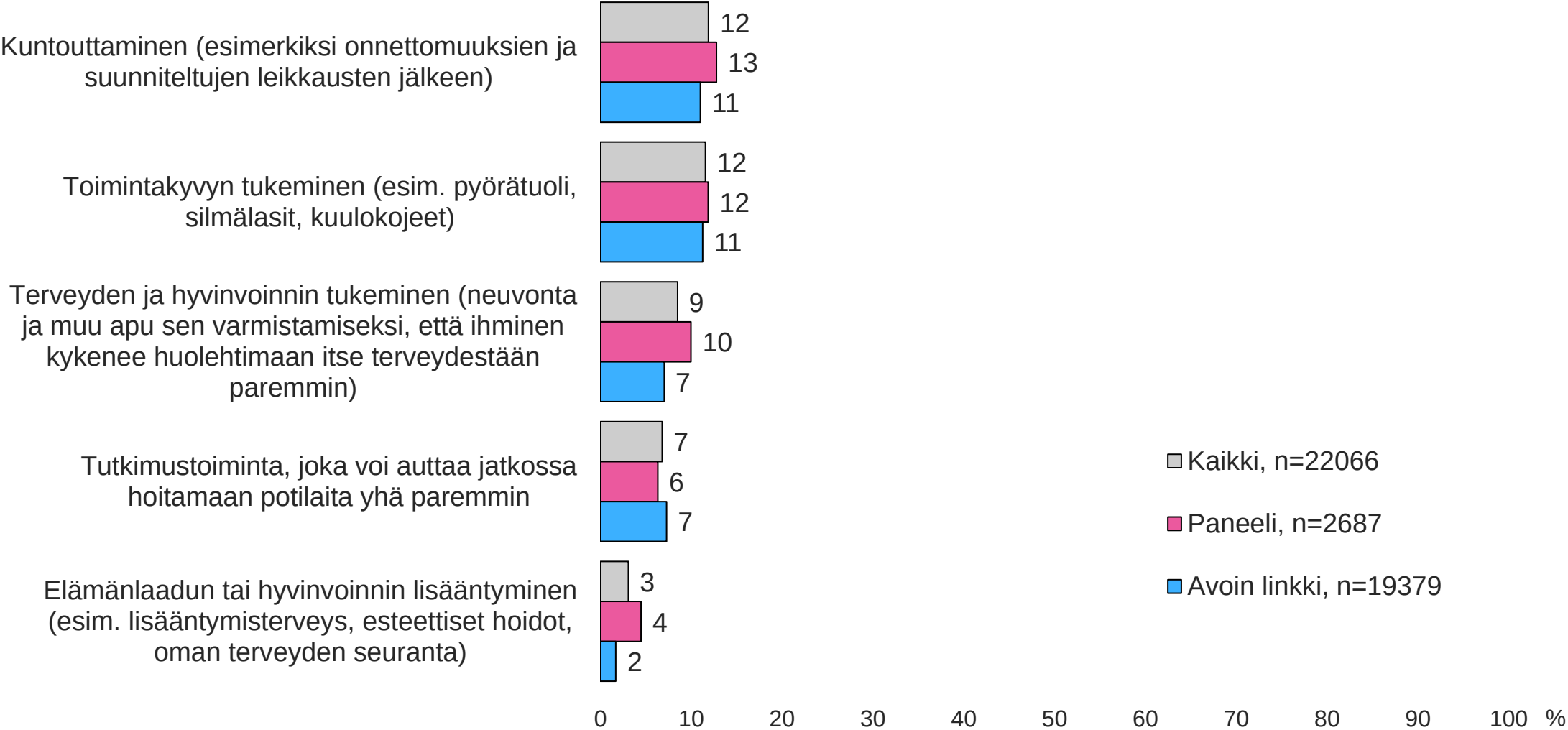
Mitä tehtäviä julkisen terveydenhuollon pitäisi ainakin pystyä hoitamaan?

Merkitse korkeintaan kolme (3) mielestäsi tärkeintä 1/2

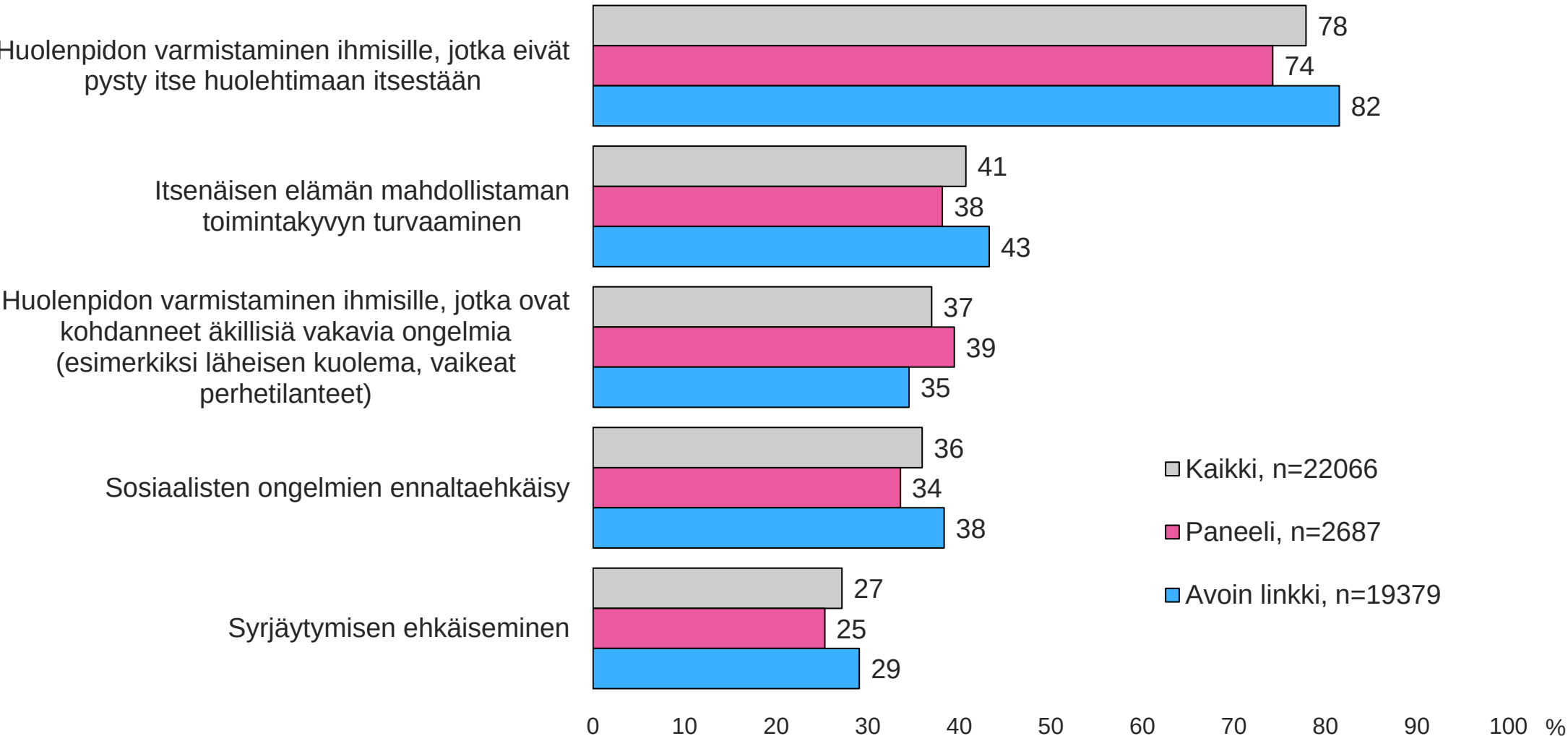
Mitä tehtäviä julkisen terveydenhuollon pitäisi ainakin pystyä hoitamaan?

Merkitse korkeintaan kolme (3) mielestäsi tärkeintä 2/2

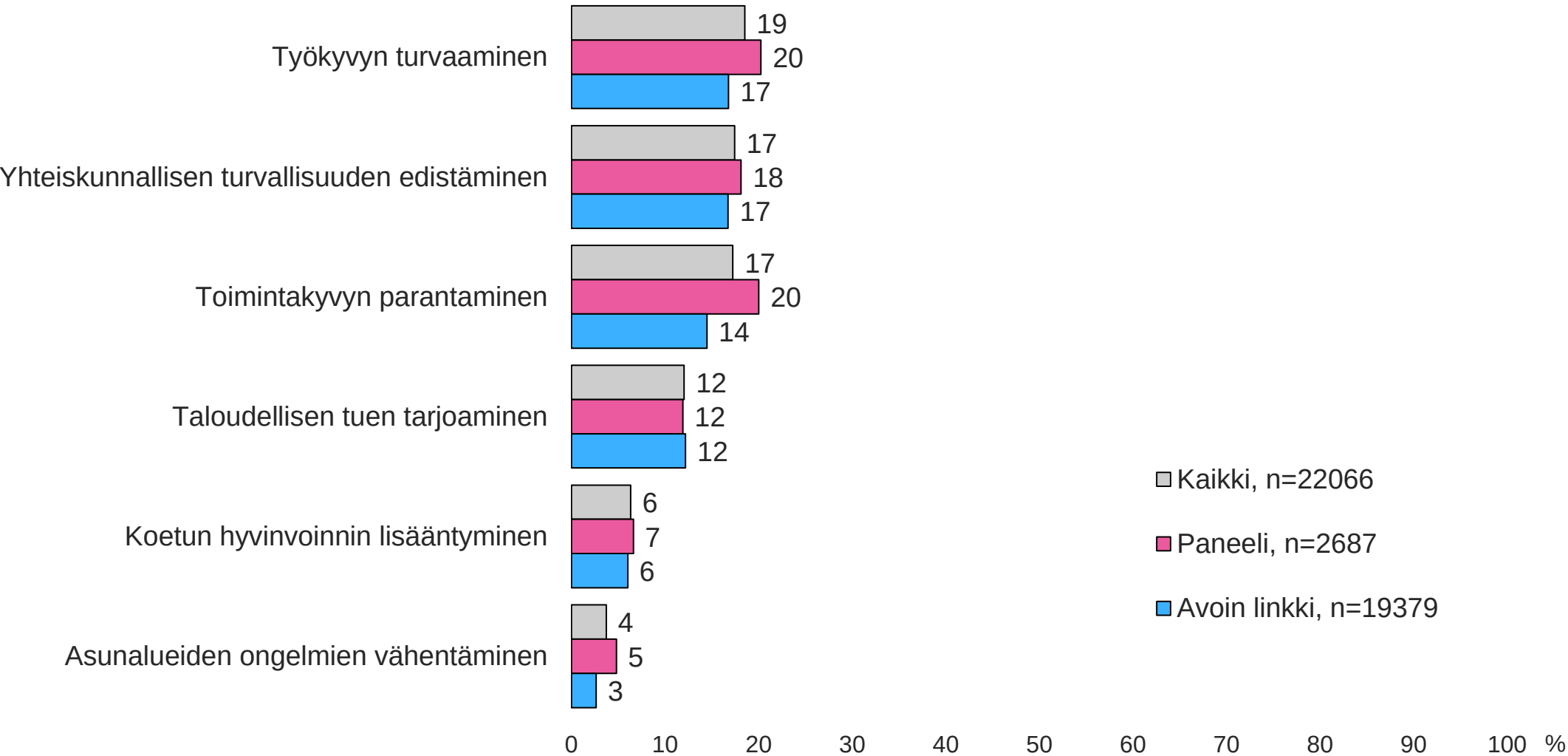
Mitkä ovat mielestäsi julkisten sosiaalipalvelujen tärkeimmät tavoitteet?

Merkitse korkeintaan kolme (3) mielestäsi tärkeintä 1/2

Mitkä ovat mielestäsi julkisten sosiaalipalvelujen tärkeimmät tavoitteet?

Merkitse korkeintaan kolme (3) mielestäsi tärkeintä 2/2

Kysyimme vielä sosiaali- ja terveyspalveluista

- Vastaajia pyydettiin nimeämään parhaiten ja heikoiten toimivia sosiaali- ja terveyspalveluita
- Kysymys parhaiten ja heikoimmin toimivista palveluista koettiin hankalana ilman listaa palveluista
- Vastauksia yhteensä kymmeniä tuhansia
- Tulokset raportoidaan osana kansalaiskyselyn tulosten kirjallista koostetta
 - Julkaistaan toukokuussa

Palaute kyselystä

Kyselystä tuli runsaasti palautetta (yli 7000 vastausta)

- Kyselystä tiedottaminen koettiin riittämättömäksi
- Avoimia vastauskentille olisi ollut enemmän tarvetta
- Kysymyksiin kaivattiin vastausvaihtoehtoa, jossa voisi ilmaista, että jokaiselle tulisi taata palvelut tarpeen mukaan, tai että **kaikkia tulee hoitaa ja auttaa yhdenvertaisesti, kaikilla on yhtäläinen ihmisarvo**
- Moni olisi halunnut kommentoida sitä, mikä on turhaa ja mistä voitaisiin säästää
- Toivottiin rahoitukseen liittyviä kysymyksiä (työterveyshuollon ja yksityissektorin rooli)
- Mielipiteet kyselyn tarpeellisuudesta jakautuivat: osa piti kansalaisten kuulemista tärkeänä, osa turhana
- Kyselystä esitettiin monenlaisia arvioita: se oli vaikea, hyvä, huono, johdatteleva, tärkeä, ideologinen, aiheellinen, monitulkintainen, asenteellinen – kyselyjä toivottiin kuitenkin lisää
- Mihin tuloksia käytetään? Käytetäänhän tuloksia? Eihän tuloksia käytetä?

Kansalaiskyselyn tulosten tärkeimmät havainnot

1. Yhdenvertaisuus ja ihmisarvo ovat vastaajille tärkeitä arvoja
 - Kirjattu priorisointiperiaatteeksi myös joissakin muissa maissa
2. Vastaajat eivät kannata ihmisen omaa vastuuta palveluvalikoiman määrittämisen periaatteena
3. Ennaltaehkäisevät toimet koetaan tärkeinä

Kiitos kaikille

kyselyyn vastanneille!

